

Volksvertegenwoordiging moet worden afgeschaft

Het huidige stelsel van vertegenwoordigende democratie is failliet, menen **Roel in 't Veld** en **Albert Jan Kruiter**. Interactieve processen en verkiezingen voor controle- en uitvoeringsorganen kunnen nieuwe passie en creativiteit losmaken.

Van de drie idealen van de Franse revolutie zijn vrijheid en gelijkheid via democratie gerealiseerd. Broederschap is sociale zekerheid geworden. Materieel bestaat echter nog altijd grote ongelijkheid. In materiële zin is broederschap in het publieke domein dan ook ver te zoeken. Maatschappelijke organisaties op vrijwillige grondslag geven daaraan wel uitdrukking. Hier lijkt broederschap vaak centraal te staan. Hoe kunnen we die energie overbrengen naar het openbaar bestuur? Daarvoor is ware democratische vernieuwing nodig: het afschaffen van vertegenwoordiging.

Representativiteit en meerderheidsstelsel vormen de basiskarakteristieken van de democratie. Op vier territoriale niveaus worden algemene volksvertegenwoordigingen gekozen. Velen zijn van oordeel dat de meerderheidsregel alleen in combinatie met wijze arrangementen als de trias politica en andere *checks and balances* een aanvaardbare vorm van democratie tot stand brengt.

Toch klinkt vooral de roep naar betere volksvertegenwoordiging. Het artikel 'Open het politieke systeem' van Guido Enthoven, Jurgen van der Heijden en Jan Schrijver (Opiniepagina, 16 maart) is daar het laatste voorbeeld van. De ideeën die daarin zijn verwoord, klinken ons echter behoudzuchtig in de oren. Nu is er niets mis met behoudzucht, op voorwaarde dat wat te behouden is vitaliteit vertoont. Dat laatste is niet het geval.

De representatieve democratie is zeer succesrijk geweest, maar juist nu zijn wezenlijke veranderingen noodzakelijk. Dat komt doordat de volksvertegenwoordiging zoals wij die nu kennen vitaliteit mist.

Representatie berustte allereerst op de idee van de nobele representant die meerwaarde toevoegt en beter oordeelt dan de burger zelf, en op het kostenvoordeel dat vertegenwoordiging oplevert.

De professionalisering van departementen en het aantal expertisecentra zijn, evenals het opleidingsniveau van de burger, sterk toegenomen. Dit heeft een verwoestende uitwerking op de meerwaarde en het betere beoordelingsvermogen van de nobele vertegenwoordiger.

Het argument van kostenreductie die vertegenwoordiging zou opleveren gaat in steeds mindere mate op doordat internet in staat stelt tot onmiddellijke communicatie. Het medium is uniek doordat het *mass customization* mogelijk maakt. Enthoven c.s. pleiten dan ook terecht voor politiek maatwerk voor de burger.

Er is nog een argument voor het failliet van de huidige volksvertegenwoordiging. Algemene representatie op territoriaal niveau berustte allereerst op het culturele belang van een bepaald grondgebied voor de idee van een samenleving. Daarnaast hield het algemene karakter van vertegenwoordiging verband met het feit dat algemene normatieve afwegingskaders in de vorm van ideologie of partijprogramma aanwezig waren en wortelden in de waardepatronen van burgers.

Het belang van een ééndimensionaal territorium is echter vervallen. Wij zijn tegenwoordig allen immers vagant. Velen werken in andere plaatsen dan zij wonen. Door de globaliseringtendens komen verre oorden als vakantiebestemming of tijdelijke vestigingsplaats dichterbij. Daarnaast zijn virtuele territoria in opkomst. Wij verblijven ook in virtuele gemeenschappen.

En wat algemeen geldende waardepatronen van burgers betreft: die zijn uiteengevallen. Dat betekent dat een overkoepelende afweging van belangen niet meer mogelijk is.

Zo zijn langzamerhand naast de teloorgang van de ideeën waaruit algemene representatie ontstond, ook de pijlers onder het systeem van volksvertegenwoordiging weggevallen. Toch klinkt alom het betoog om betere vertegenwoordiging en ontstaan er voorstellen over de manier waarop die verbetering vorm moet krijgen. Deze voorstellen gaan echter alle over verbetering in plaats van over het verdwijnen van de klassieke vorm van vertegenwoordiging.

Democratie zonder representatie is echter een beter alternatief, en wel om de volgende redenen:

Beleidsvorming kan plaatsvinden in interactieve vorm, waarbij geen vertegenwoordigers nodig zijn.

Uitvoering vereist wel controle, maar geen representatie.

Controleurs en marktmeesters zijn direct te kiezen, en scheppen aanvaardbare checks and balances.

Interactieve beleidsvorming is een vorm die meer recht doet aan voorbereiding van besluiten in een situatie van fragmentarisering van waarden dan besluitvorming via representatie. Burgers hoeven zich in beleidsvraagstukken niet meer laten vertegenwoordigen, ze kunnen zelf participeren in de ontwikkeling van besluiten - al dan niet via *single issue*-organisaties.

Juist de volksvertegenwoordigers hebben problemen met deze processen, bang als zij zijn om het primaat te verliezen. Hier is sprake van de perverse werking van de botsing tussen directe en indirecte democratie: volksvertegenwoordigers ondervinden concurrentie van hun eigen achterban, en andersom. Juist de vertegenwoordigers vormen een obstructie voor diegenen die zij vertegenwoordigen doordat ze creativiteit en expertise in de maatschappij miskennen.

Gelukkig is er niet langer de noodzaak het volk in algemene zin te laten vertegenwoordigen. Voor beleidsontwikkeling is het niet nodig, maar ook niet voor uitvoering.

Veel meer politieke passie valt te mobiliseren door directe verkiezing door burgers van executieve regionale organen. Verkiezing van autoriteiten op het gebied van onderwijs, zorg, politie, etc. Uitvoering is voor een belangrijk deel aan beleidsregels gebonden. Iedere vier jaar kunnen burgers zich een oordeel vormen over de kwaliteit van het gekozen team dat z'n werk heeft gedaan.

Maar ook de Algemene Rekenkamer en verschillende controleurs en marktmeesters kunnen direct worden gekozen. Het onderscheid tussen controleurs en marktmeesters is zeer relevant. Waar horizontalisering van het besluitvormingsproces plaatsvindt, dient toezicht op de uitvoering van het beleid toe te nemen. Hier is een taak weggelegd voor de controleurs. Marktmeesters dienen zorg te dragen voor een eerlijk en efficiënt verloop van het functioneren van gereguleerde markten. Zou het niet interessant zijn om een team met een specifiek programma voor de leiding van

Opta of de NMa direct te kiezen? Een bonte verzameling van interactieve processen en gekozen organen kan zo de algemene volksvertegenwoordigingen vervangen.

Twee bestuurslagen kunnen hier volstaan voor algemene vertegenwoordiging. De taak hiervan zal zich vooral richten op het vormgeven van de relaties tussen de verschillende autoriteiten. Bovendien komt hun de functie toe van procesarchitect van interactieve beleidsontwikkeling. In die situatie is het verstandig de colleges direct te verkiezen. Een gekozen regering wordt gecontroleerd door een gekozen rekenkamer. Een analoge figuur bestaat op lokaal niveau: colleges van burgemeester en wethouders worden direct gekozen en de gemeenteraad wordt afgeschaft.

Doordat uitvoerende en controle-organen direct worden verkozen, ontstaat een nieuw arrangement van checks and balances. De algemene volksvertegenwoordiging kan dan ook verdwijnen. Daarmee is de belangrijkste obstructie voor creativiteit en vitaliteit binnen de democratie verdwenen.

Natuurlijk is er sprake van haken en ogen. Een grondig dispuut is nodig. Respect voor de historische prestaties van parlementen zal ieder ervan weerhouden om lichtvaardig daadwerkelijk stappen te zetten. Maar het gesprek is broodnodig.

22 maart 2002